

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR TA'LIMIDA PEDAGOGIK JARAYONLARNI LOYIHALASHTIRISH

Nazirjon Azimjanov

Turan International University

PhD dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22012417>

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ta'limida pedagogik jarayonlarni loyihalashtirish yo'llarini rivojlantirish metodikasini o'rganish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida uni amalga oshirish yo'llari yoritilgan. Ushbu maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalar ta'lim jarayonida pedagogik faoliyatni samarali loyihalashtirishning zamonaviy yondashuvlari va usullari tahlil. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim tashkilotlarida turli yosh guruhlarida pedagogik jarayonni tashkil etishga bag'ishlangan. Pedagogik jarayon - bu o'qituvchi va bolalar o'rtasidagi doimiy rivojlanib boruvchi, o'rganish, ta'lim va shaxsiy rivojlanishga qaratilgan munosabatlardir.

Kalit so'zlar: jarayon, faoliyat, munosabatlar, psixologiya, tartib, ish faoliyati, mashg'ulotlar, o'quv dasturi, kompetensiya yondashuvi, didaktik modellar, o'yin texnologiyalari, rivojlantiruvchi muhit, katta yoshdagi bolalar, metodik ta'minot, monitoring va baholash

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining dastlabki bo'g'ini hisoblanadi. U sog'lom, rivojlangan bolaning shaxsini rivojlantirishni, o'rganishga ishtiyoqni uyg'otishni va ularni tizimli o'qishga tayyorlashni ta'minlaydi. Maktabgacha ta'lim 6-7 yoshgacha davlat va xususiy maktabgacha ta'lim muassasalarida hamda oilada ta'minlanadi [1].

Maktabgacha ta'limning asosiy maqsadi bolalarni maktabga tayyorlash, sog'lom, rivojlangan va mustaqil shaxsni shakllantirish, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish, o'rganishga va tizimli o'rganishga ishtiyoqni tarbiyalashdir [5].

Ta'lim tizimini demokratlashtirish va insonparvarlashtirish, shuningdek, mavjud ta'lim va tarbiya dasturlarining o'zgaruvchanligi sharoitida maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish vazifasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogik jarayon - bu o'qituvchi va bolalar o'rtasidagi doimiy ravishda rivojlanib borayotgan munosabatlar bo'lib, u o'qitish, tarbiyalash va shaxsiy rivojlanishga qaratilgan bo'lib, ta'lim olayotgan bolalarning xususiyatlari va fazilatlarini maqsadli ravishda o'zgartirishga olib keladi.

Pedagogik jarayon pedagogika fanining muhim toifalaridan biri bo'lib, ta'lim qonunlari, yoshga bog'liq rivojlanish dinamikasi, maktabgacha yoshdagi

qadriyatlar, o'qituvchining mahorati va ijodkorligi va boshqalar bilan chambarchas bog'liq.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalar uchun pedagogik jarayonlarni rivojlantirish maqsadlarni belgilash (maktabga tayyorgarlik, mustaqillikni rivojlantirish, muloqot), mazmun (o'yinlar, darslar, ekskursiyalar orqali), faoliyat komponenti (faol o'zaro ta'sir, muammolarni hal qilish) va natijalar (bilim, ko'nikma, ijtimoiylashuv) o'z ichiga oladi.

Ikkinchi kichik (3-4 yosh) va o'rta (4-5 yosh) guruhlar uchun o'quv jarayoni ham ertalabki qabul bilan boshlanadi. Bolalarga individual yoki guruhli o'yinlar va bolalar bilan individual ishlar taklif etiladi. Ertalabki mashqlar uzoqroq davom etadi. Nonushta bolalarni ozoda va mustaqil bo'lishga undaydi. Nonushtadan keyin bolalar o'z faoliyatlarini boshlaydilar. Mashg'ulotlar orasida qisqa tanaffus bo'ladi va bir o'yindan ikkinchisiga o'tish kutilmagan hodisalar, muammolarni hal qilish yoki o'yinga asoslangan vaziyatlar orqali tashkil etiladi. Dars davomida mashg'ulotlar xilma-xil bo'ladi [2, 3].

Nonushta va dars oralig'ida bolalar faol o'yinlar bilan shug'ullanishadi.

Darsdan keyin bolalar sayrga chiqishadi. Sayr davomida ular tabiatni kuzatadilar va ish bilan shug'ullanadilar, masalan, barglarni yig'ishga yordam beradilar. Bolalar turli xil ishlarni bajaradilar, dasturxon tuzashadi va dars uchun materiallarni joylashtiradilar. Tarbiyachi "qo'riqlash burchagi" ni yaratadi. O'rta guruhda bolalar o'rtasida barqaror o'yin guruhlari tuziladi. Tarbiyachi ularga birgalikda mashg'ulotlarni bajarishni o'rgatadi. [2, 3]

Katta (5-6 yosh) va tayyorgarlik (6-7 yosh) guruhlaridagi ta'lim jarayoni kundalik hayotda yuqori darajadagi mustaqillik bilan tavsiflanadi. Bolalar yanada bardoshli bo'lib, o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Kunduzgi uyqu 1 soat 45 daqiqagacha qisqartiriladi. Mashg'ulotlarning davomiyligi 1 soat 20 daqiqadan 1 soat 30 daqiqagacha o'zgaradi. Uyqudan keyin o'yin vaqti 40-50 daqiqagacha oshadi. Uyqudan keyin badiiy gimnastika yoki drama to'garagi kabi turli qo'shimcha mashg'ulotlar joriy etiladi.

Haftada bir marta bolalar guruh mashg'ulotlari uchun tashkil etiladi.

Bu bolalarning bir-biri bilan aloqa o'rnatishiga va munosabatlarni o'rnatishiga yordam beradi. Bu yoshda bolalar allaqachon murakkabroq o'quv muammolarini mustaqil ravishda hal qilmoqdalar.

O'quv muammolari juftliklarda yoki kichik guruhlarda hal qilinadi. Maktab faoliyati bilan bog'liq elementlar kiritiladi. Bu bolalarni maktabga tayyorlashga qaratilgan. Shunday qilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida turli yosh guruhlarida ta'lim jarayonini tashkil etish o'ziga xos tarzda farq qiladi, ammo

asosiy omillar bolaning faolligi va muloqotidir. Bu omillar bolaning aqliy rivojlanishi va ta'lim jarayonini hamda shaxsiyat xususiyatlarini shakllantirishni belgilaydi¹.

Metodologiya

Maktabgacha ta'lim bolalar rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, u bolaning keyingi ta'lim jarayoniga mustahkam poydevor yaratadi. Mazkur bosqichda bola atrof-muhitni bilib boradi, nutqi shakllanadi, ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydi va shaxs sifatida rivojlanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimini to'g'ri yo'lga qo'yish jamiyat taraqqiyoti uchun katta ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonunida, maktabgacha ta'lim va tarbiya - bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turi deb berilgan .

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Qarorida, o'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Shu bilan birga, olib borilgan tahlil, bolalarning maktabgacha ta'lim bilan qamrovini ta'minlash, maktabgacha ta'lim muassasalarini zamonaviy o'quv-metodik materiallar va badiiy adabiyotlar bilan to'ldirish, sohaga malakali pedagog va boshqaruv kadrlarini jalb qilish masalalarini hal etish zarurligini ko'rsatmoqda.

Asosiy tamoyillar - **ong, faollik, izchillik va ravshanlik - rolli o'yinlar, loyihaga asoslangan tadbirlar va suhbatlar** orqali bolalarning tashabbuskorligini, muloqot qilish qobiliyatini va maktabga tayyorligini rivojlantirish uchun amalga oshiriladi².

Rivojlanish tamoyillari va usullari:

Ogohlik va faollik tamoyili: Bolalar faoliyat maqsadini tushunishlari va unda ishtirok etishlari kerak.

¹<file:///C:/Users/teacher/Downloads/organizatsiya-pedagogicheskogo-protssesa-v-raznyh-vozrastnyh-doshkolnom-obrazovatelnom-uchrezhdenii.pdf>

gruppah-v-

² 20180316-vozsrashtre-osobennosti-razvitiya-starshego-doshkolnika

Tizimlilik va ravshanlik printsiplari: bosqichma-bosqich murakkablashtirish va mavjud shakllardan foydalanish (rasmlar, haqiqiy ob'ektlar).

Mavjudlik printsiplari: tarkib va usullarning yosh imkoniyatlariga muvofiqligi.

Etakchi faoliyatga tayanish:

Rolli o'yin: Ijtimoiy ko'nikmalarni, hamdardlik va munosabatlarni o'rnatish qobiliyatini rivojlantirish (bolalar hamdardlik va o'zlarini ifoda etishni o'rganadilar).

Loyiha faoliyati: Tadqiqot ko'nikmalarini, mustaqillik va jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantiradi.

O'quv faoliyati: (Matematika, nutqni rivojlantirish, qurilish) o'yin uslubida, muammoli vaziyatlar bilan.

Kommunikativ vaziyatlar: Nutq va ijtimoiy-emotsional intellektni rivojlantirish uchun suhbatlar, dialoglar, teatrlashtirilgan tomoshalar.

Rivojlanish jarayonlari uchun katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolaning xususiyatlari:

- ✓ O'zini tasdiqlash va o'zini namoyon qilish uchun faol istak.
- ✓ Boshqalarning his-tuyg'ulariga sezgirlikning ortishi, empatiyaning rivojlanishi.
- ✓ O'zboshimchalikni shakllantirish (o'z xatti-harakatlarini nazorat qilish qobiliyati).

Bunday jarayonlarni rivojlantirish moslashuvchanlikni, individual yondashuvni, o'yin texnologiyalaridan foydalanishni va katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillik va ijodkorlikni rag'batlantiradigan muhitni yaratishni talab qiladi.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Дошкольное образование // nfo. ziyonet.

uz/ru/post/view/education/preschool

2. Организация педагогического процесса в разных возрастных группах ДОУ. // <https://poisk-ru.ru/s24511t11.html>

3. Педагогический процесс в дошкольных образовательных организациях: научный анализ //

https://studme.org/178365/pedagogika/pedagogicheskiy_protssess_doshkolnyh_obrazovatelnyh_organizatsiyah_nauchnyy_analiz